

Rapport

Najaarspeiling I&O Research Ondernemerspanel

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2021/257

Datum

december 2021

Opdrachtgever

I&O Research (intern rapport)

Auteurs

Coen Schuring
Bram Doms
Nathalie Theelen

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	4
1.1	Inleiding	4
1.2	Stand en perspectief van de economie	4
1.3	Verwachtingen en uitdagingen voor de organisatie	6
1.4	Gemeentelijke dienstverlening	6
2	Inleiding	8
2.1	Aanleiding/achtergrond van het onderzoek	8
2.2	Onderzoeksverantwoording	8
2.3	Leeswijzer	9
3	Stand en perspectief van de economie	10
3.1	Twee derde ondernemers in november positief over economie	10
3.2	Bijna helft ondernemers verwacht verbetering in economie	11
3.3	Twee derde organisaties geen steunmaatregelen gebruikt	13
4	Verwachtingen en uitdagingen organisatie	15
4.1	Kleine groep ondernemers verwacht daling in omzet	15
4.2	Regelgeving en arbeidsmarkt grootste uitdagingen	17
4.3	Ruim helft ondernemers niet bekend met Omgevingswet	18
5	Gemeentelijk dienstverlening	21
5.1	Helft ondernemers geeft gemeentelijke dienstverlening (ruim) voldoende	21
	Bijlagen: Vragenlijsten	23
A.1	Vragenlijst Ondernemerspanel	23

1 Samenvatting

1.1 Inleiding

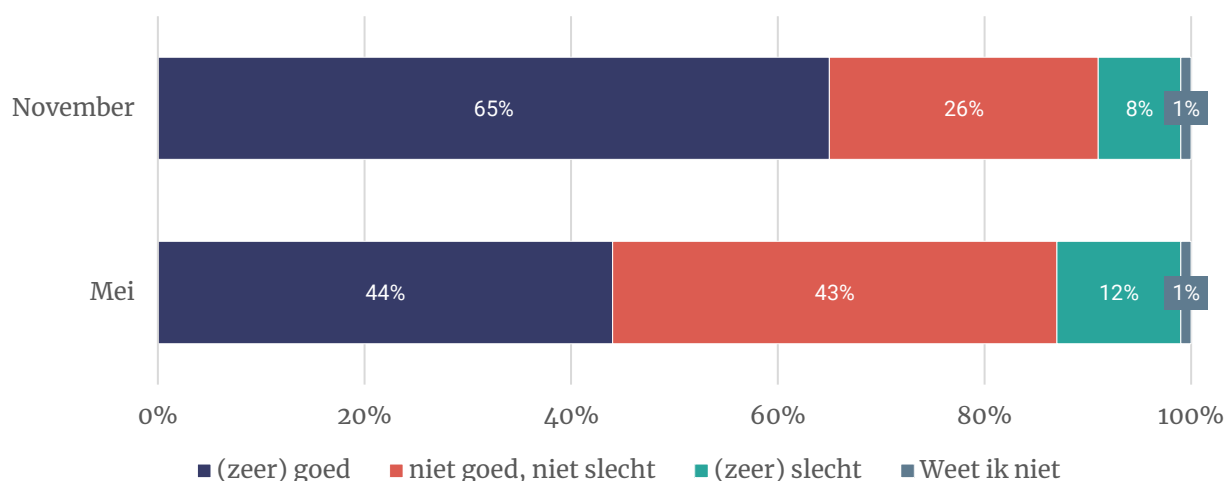
Het I&O Ondernemerspanel brengt de wensen en ervaringen van ondernemers op voor hen relevante thema's als innovatie, ondernemersklimaat, duurzaamheid of internationaal ondernemen representatief in beeld. De eerste meting is uitgezet in mei 2021. In de eerste helft van november 2021 peilden we opnieuw hoe ondernemers de stand van zaken van de economie beoordelen, welke verwachtingen en uitdagingen zij zien. Deze najaarspeiling behandelt ook twee actuele onderwerpen: hoe bekend zijn ondernemers met de Omgevingswet en hoe beoordelen zij de gemeentelijke dienstverlening.

In totaal vulden 1.468 ondernemers de vragenlijst in. De onderzoeksresultaten uit het I&O Ondernemerspanel zijn gewogen op het aantal fulltime werkzame personen en de sector waarbinnen de ondernemingen werkzaam zijn. Daarmee zijn de resultaten representatief voor alle ondernemers in Nederland, op de aspecten sector en grootteklasse. Waar mogelijk worden de uitkomsten van de Ondernemerspeiling vergeleken met een eerder onderzoek onder werkenden in het I&O Research Panel. De meest recente peiling die in dit rapport is gebruikt, was in november 2021. Er werkten in totaal 1.188 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dat onderzoek.

1.2 Stand en perspectief van de economie

Twee derde van de ondernemers in november 2021 beoordeelt de economie als (zeer) goed. Een kwart is neutraal en een kleine groep ondernemers zegt dat de economie (zeer) slecht is. Die beoordeling is duidelijk beter dan in mei en de toename is zichtbaar in alle sectoren. In november zijn ondernemers die actief zijn in de bouw het meest positief over de Nederlandse economie: ongeveer zeven op de tien beoordelen de economie als (zeer) goed. Ondernemers in de horeca en de sector 'overig' (verhuur van (on)roerende goederen en de cultuur/sport/recreatie) zijn het minst positief: minder dan zes op de tien beoordelen de economie als (zeer) goed.

Figuur 1.1 - Beoordeling van de Nederlandse economie op dat moment. n=1.468 (ondernemers in november) en n=2.272 (ondernemers in mei)

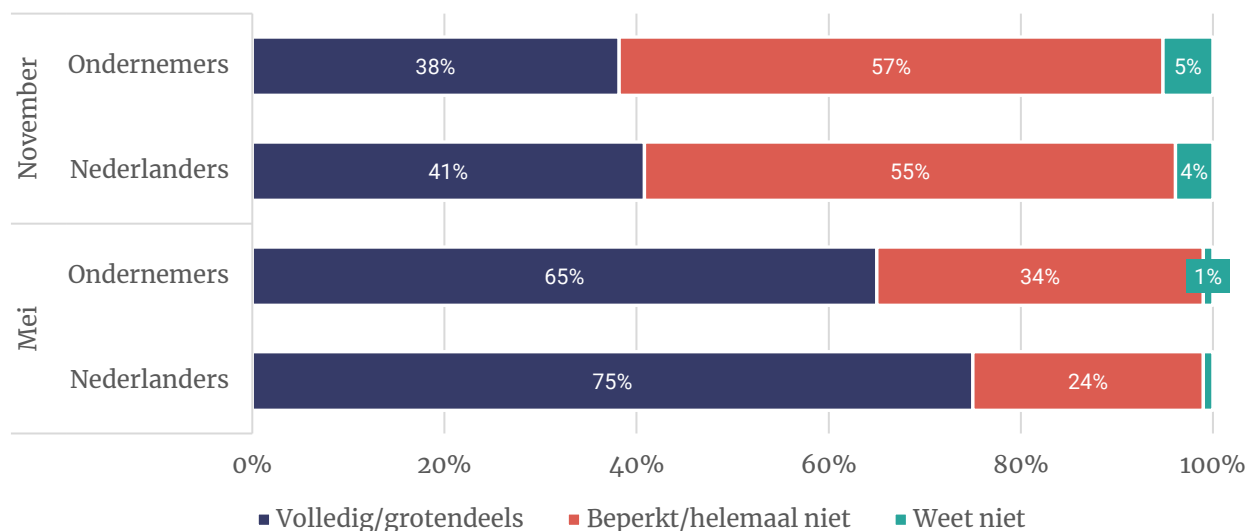
Bijna helft ondernemers verwacht verbetering in economie

Bijna de helft van de ondernemers (45%) verwacht dat de Nederlandse economie zich de komende 12 maanden zal verbeteren. Circa een derde van de ondernemers (30%) zegt te verwachten dat de economie ongeveer hetzelfde zal blijven. Een vijfde van de ondernemers (22%) denkt dat de economie de komende 12 maanden zal verslechteren. In alle sectoren is de stemming in november minder positief dan in mei. In november zijn ondernemers in de landbouw en visserij het minst positief over hoe de economie zich zal gaan ontwikkelen.

Draagvlak economisch beleid onder zowel ondernemers als inwoners fors gedaald

Ruim een derde van de ondernemers staat (begin november) volledig of grotendeels achter de aanpak van de coronacrisis door het kabinet als het gaat om de Nederlandse economie. Bijna zes op de tien ondernemers staan er in beperkte mate of helemaal niet achter. Vier op de tien inwoners (gemeten in het I&O Researchpanel) zeggen half november dat ze volledig of grotendeels achter de economische aanpak van het kabinet staan. Ruim de helft staat er in beperkte mate of helemaal niet achter.

Figuur 1.2 - De mate waarin men in de maanden november en mei achter de economische aanpak van het kabinet staat n=1.468 (ondernemers) en n=1.188 (inwoners)

Ondernemers/bestuurders in de sector openbaar bestuur, overheidsdiensten, sociale verzekeringen zijn het meest positief over de aanpak van de coronacrisis vanuit economisch oogpunt: drie kwart steunt het beleid. Ondernemers die actief zijn in de bouw en in de ICT zijn van de organisaties met winstoogmerk het meest positief over de aanpak van de coronacrisis vanuit economisch oogpunt: de helft steunt het kabinetsbeleid. De minst positieve ondernemers zijn actief in de landbouw en visserij: iets meer dan een kwart steunt het kabinetsbeleid. Grotere bedrijven staan in november vaker achter het kabinetsbeleid dan kleinere bedrijven: bijna de helft van de bedrijven met meer dan zes werkzame personen steunt het kabinetsbeleid. De afname van de steun voor het kabinetsbeleid is in alle sectoren zichtbaar.

Per 1 oktober 2021 zijn de corona-steunmaatregelen NOW, TVL, Tozo, TONK en diverse fiscale maatregelen niet verlengd (en per 26 november deels opnieuw ingevoerd). Bijna een derde van de ondernemers heeft hier in de afgelopen anderhalf jaar gebruik van gemaakt. Vooral ondernemers uit de horeca gebruiken deze steunmaatregelen. Ruim de helft van de ondernemers (54%) steunt in november het niet verlengen van de fiscale maatregelen vanaf 1 oktober. Ondernemers in de zakelijke dienstverlening zijn het vaakst voorstander van de afschaffing van deze maatregelen. Horecaondernemers juist niet.

1.3 Verwachtingen en uitdagingen voor de organisatie

Kleine groep ondernemers verwacht daling in omzet

Ruim vier op de tien ondernemers verwachten dat de omzet voor de komende 12 maanden zal stijgen. Een even grote groep verwacht dat de omzet gelijk zal blijven. Een tiende denkt dat de omzet zal dalen. Ondernemers in de handel, logistiek en horeca verwachten vaker dan gemiddeld een stijging, ondernemers in de sector industrie, bouw en nutsbedrijven juist minder vaak.

Regelgeving en arbeidsmarkt grootste uitdagingen

Bijna een derde van alle ondernemers vindt dat regelgeving de grootste uitdaging is voor hun organisatie. Een kwart van de ondernemers noemt de arbeidsmarkt als grootste uitdaging. Regelgeving die ondernemers noemen als belemmerend zijn de corona-regels (bijvoorbeeld toegangsbeleid) en duurzaamheids- en klimaateisen.

In november werken meer mensen thuis dan in mei

Ruim een kwart van de ondernemers geeft aan dat meer dan 80 procent van de uren thuisgewerkt wordt. Ruim een derde van de ondernemers (37%) geeft aan dat tot 20 procent van de uren vanuit huis gewerkt wordt. Het thuiswerken is in november toegenomen.

Ruim helft ondernemers niet bekend met Omgevingswet

Een kleine groep ondernemers is goed op de hoogte van de Omgevingswet. Ruim de helft van de ondernemers is hier niet van op de hoogte. De helft van de ondernemers zegt dat de Omgevingswet hun activiteiten niet raakt. Een zesde van de ondernemers geeft aan dat ze in verschillende mate geraakt worden door de Omgevingswet. Ondernemers in de sectoren landbouw en visserij en in de industrie, bouw en nutsbedrijven denken vaker dat de Omgevingswet hen zal raken. Zzp'ers denken vaker dat de Omgevingswet hun bedrijfsactiviteiten niet zal raken.

1.4 Gemeentelijke dienstverlening

Helft ondernemers geeft gemeentelijke dienstverlening (ruime) voldoende

Gemiddeld geven ondernemers de gemeentelijke dienstverlening een 5,9. Ondernemers die actief zijn in de industrie geven het laagste rapportcijfer (5,5). Het hoogste rapportcijfer wordt gegeven door ondernemers die actief zijn in de ICT (6,3).

De ondernemers die de gemeentelijke dienstverlening een onvoldoende cijfer (1 tot en met 5) geven, zeggen (onder andere) dat:

- de lokale overheid traag of helemaal niet reageert;
- er geen of weinig interesse is naar ondernemers;
- de communicatie vanuit de overheid slecht is.

Ondernemers die de dienstverlening van de gemeente een (ruim) voldoende (een 6 of een 7) geven, zijn (onder andere) van mening dat:

- gemeentelijke websites duidelijk (genoeg) zijn;
- de service goed is, maar het kennisniveau vanuit de gemeente beter kan;
- de steun vanuit de gemeente minimaal is, maar dat de gemeente wel zijn best doet.

De ondernemers die de gemeentelijke dienstverlening een goed tot uitstekend cijfer (8 tot en met 10) geven, noemen (onder andere):

- dat zaken door de gemeente goed en snel worden afgehandeld;
- de goede bereikbaarheid van de gemeente;
- dat de gemeente vaak in dialoog is met haar ondernemers.

2 Inleiding

2.1 Aanleiding/achtergrond van het onderzoek

Het I&O Ondernemerspanel brengt de wensen en ervaringen van ondernemers op voor hen relevante thema's als innovatie, ondernemersklimaat, duurzaamheid of internationaal ondernemen representatief in beeld. De eerste meting is uitgezet in mei 2021. In de eerste helft van november 2021 peilden we opnieuw hoe ondernemers de stand van zaken van de economie beoordelen, welke verwachtingen en uitdagingen zij zien. Deze peiling behandelt ook twee actuele onderwerpen: hoe bekend zijn ondernemers met de Omgevingswet en hoe beoordelen zij de gemeentelijke dienstverlening.

I&O Ondernemerspanel

De leden van het I&O Ondernemerspanel zijn geworven via diverse werkgelegenheidsonderzoeken voor provincies. De deelnemende provincies zijn (vrij) gelijkmatig over Nederland verdeeld.

2.2 Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats in de eerste helft van november 2021. In totaal vulden 1.468 ondernemers de vragenlijst in. De onderzoeksresultaten uit het I&O Ondernemerspanel zijn net als in mei gewogen op het aantal fulltime werkzame personen en de branche/sector waarbinnen de ondernemingen werkzaam zijn. Waar mogelijk worden de uitkomsten van de Ondernemerspeiling vergeleken met een onderzoek onder werkende Nederlanders in het I&O Research Panel van november 2021 en de peiling in mei 2021 onder ondernemers in het Ondernemerspanel.

Tabel 2.1 – Responskenmerken ondernemers vergeleken met Nederlands gemiddelde

	Absoluut aantal ongewogen	Absoluut aantal gewogen	Aandeel gewogen	Nederlands gemiddelde*
Landbouw/visserij	55	63	5%	4%
Industrie, bouw en nutsbedrijven	150	210	14%	15%
Handel en logistiek, horeca	230	326	22%	22%
Financiële en zakelijke dienstverlening	497	408	28%	31%
Maatschappelijke dienstverlening (overheid, onderwijs, zorg, cultuur/sport/recreatie, overig)	534	458	31%	28%
1 werkzaam persoon ¹	912	975	66%	70%
2 tot 4 werkzame personen	282	280	19%	19%
5 en meer werkzame personen	274	213	15%	11%
Totaal	1.468	1.468	100%	100%

* Bron: LISA, 2020.

¹ Het gaat om aantal werkzame personen die minimaal 12 uur per week op of vanaf de vestiging werkzaam zijn

In ieder onderzoek blijken bepaalde ondernemers méér dan andere deel te nemen. Zo doen ZZP'ers doorgaans vaker mee. Vandaar dat er een combinatie van een weging naar aantal werkzame personen en sector is toegepast op de uitkomsten, waardoor de uitkomsten representatief zijn voor alle ondernemers in Nederland.

2.3 Leeswijzer

Dit rapport beschrijft in hoofdstuk 3 de stand en perspectief van de economie. Ook de aanpak van het kabinet met betrekking tot de Nederlandse economie en de (afschaffing van) de generieke steunmaatregelen komen aan bod. Hoofdstuk 4 beschrijft de verwachtingen en uitdagingen van de organisatie, inclusief de Omgevingswet. Hoofdstuk 5 gaat in op de gemeentelijke dienstverlening. Het rapport begon met een samenvatting.

3 Stand en perspectief van de economie

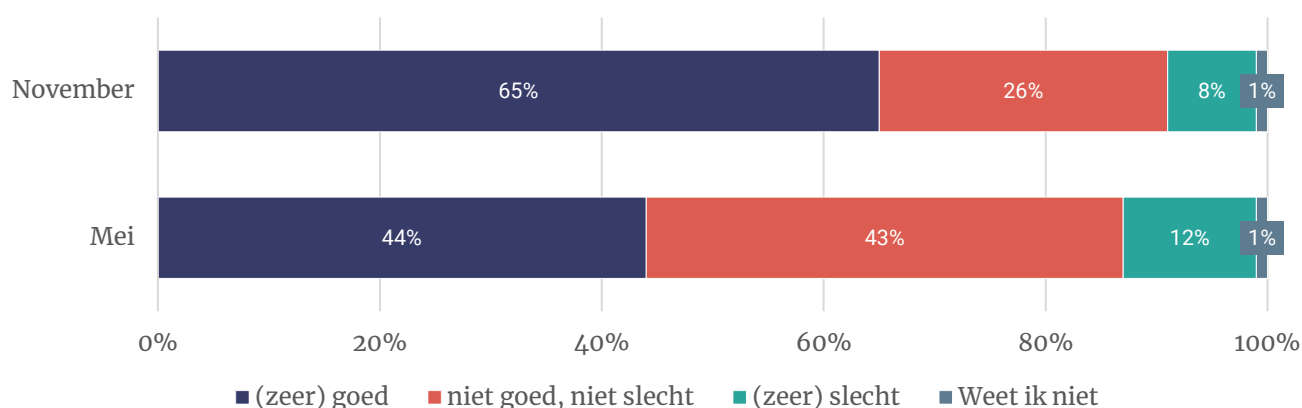
Dit hoofdstuk behandelt het perspectief van ondernemers op de Nederlandse economie. Ook het aantal werkzame personen en de diverse fiscale steunmaatregelen komen aan bod.

3.1 Twee derde ondernemers in november positief over economie

Aan de ondernemers is gevraagd hoe ze de Nederlandse economie van dat moment (begin november 2021) beoordeelden. Met de Nederlandse economie bedoelen we: economische ontwikkeling (groei of krimp) en de werkgelegenheid. Twee derde van de ondernemers (65%) beoordeelde de economie in november als (zeer) goed (Figuur 3.1). Een kwart van de ondernemers (26%) geeft de Nederlandse economie in november een neutrale beoordeling. Een kleine groep ondernemers (8%) zegt dat de Nederlandse economie op dat moment (zeer) slecht was.

In mei 2021 waren de ondernemers een stuk minder positief over de Nederlandse economie. Ruim vier op de tien ondernemers (44%) beoordeelden de economie als (zeer) goed en een vergelijkbaar aandeel (43%) vond de economie niet goed en niet slecht. Een achtste (12%) vond de Nederlandse economie (zeer) slecht.

Figuur 3.1 - Hoe zou u de Nederlandse economie van dit moment beoordelen? n=1.468 (ondernemers in november) en n=2.272 (ondernemers in mei)

Ondernemers in de bouw vaker positief over economie

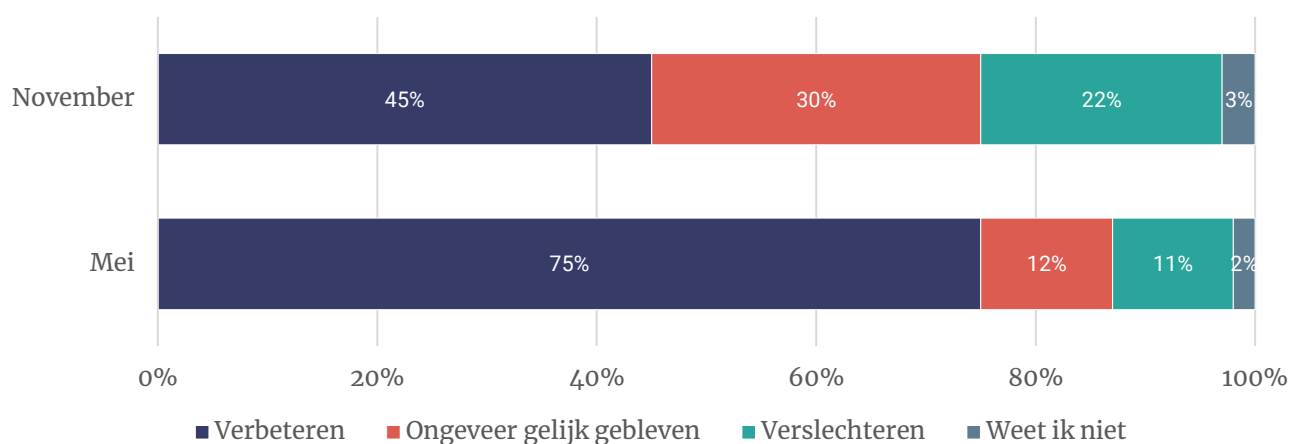
In november zijn ondernemers die actief zijn in de bouw meest positief over de Nederlandse economie: zeven op de tien beoordelen de economie als (zeer) goed. Ondernemers die actief zijn in de horeca en in de sector 'overig' (verhuur van (on)roerende goederen en de cultuur/sport/recreatie) zijn het minst positief: minder dan zes op de tien beoordelen de economie als (zeer) goed. Grotere ondernemers waren in november doorgaans positiever over de economie dan kleinere ondernemers. Sinds mei zijn ondernemers over de hele linie positiever geworden over de Nederlandse economie. Opvallend is dat zzp'ers in mei juist iets positiever waren dan grotere ondernemers. Ook in mei waren ondernemers in de maatschappelijke dienstverlening en in de handel, logistiek en horeca het minst positief over de stand van de economie.

3.2 Bijna helft ondernemers verwacht verbetering in economie

Aan de ondernemers is vervolgens gevraagd hoe ze verwachten dat de Nederlandse economie zich in de komende 12 maanden zal ontwikkelen. Dit betreft de periode tussen november 2021 en november 2022. Bijna de helft van de ondernemers (45%) verwacht dat de Nederlandse economie zich zal verbeteren (Figuur 3.2). Circa een derde van de ondernemers (30%) zegt te verwachten dat de economie ongeveer hetzelfde zal blijven. Een vijfde van de ondernemers (22%) denkt dat de economie de komende 12 maanden zal verslechteren.

In mei 2021 waren de ondernemers een stuk positiever over de economische verwachtingen op dat moment. Zo verwachtte driekwart van de ondernemers (75%) dat de Nederlandse economie zich in de komende 12 maanden (dus tot mei 2022) zou verbeteren. Twaalf procent verwachtte dat de economie ongeveer hetzelfde zou blijven. Een op de tien ondernemers (11%) voorzag een verslechtering in de komende 12 maanden.

Figuur 3.2 - Hoe verwacht u dat de Nederlandse economie zich in de komende 12 maanden zal ontwikkelen? n=1.468 (ondernemers in november) en n=2.272 (ondernemers in mei)

Als we figuur 3.1 en 3.2 met elkaar vergelijken dan zien we dat de positieve verwachtingen die de ondernemers in mei hadden, zich hebben vertaald in een goed half jaar. Tegelijkertijd zien we dat de verwachtingen voor de komende periode minder rooskleurig zijn. De groep die een verslechtering verwacht is verdubbeld (in november een vijfde van alle ondernemers).

In alle sectoren is de stemming in november minder positief dan in mei. In november zijn ondernemers in de landbouw en visserij het minst positief over hoe de economie zich zal gaan ontwikkelen.

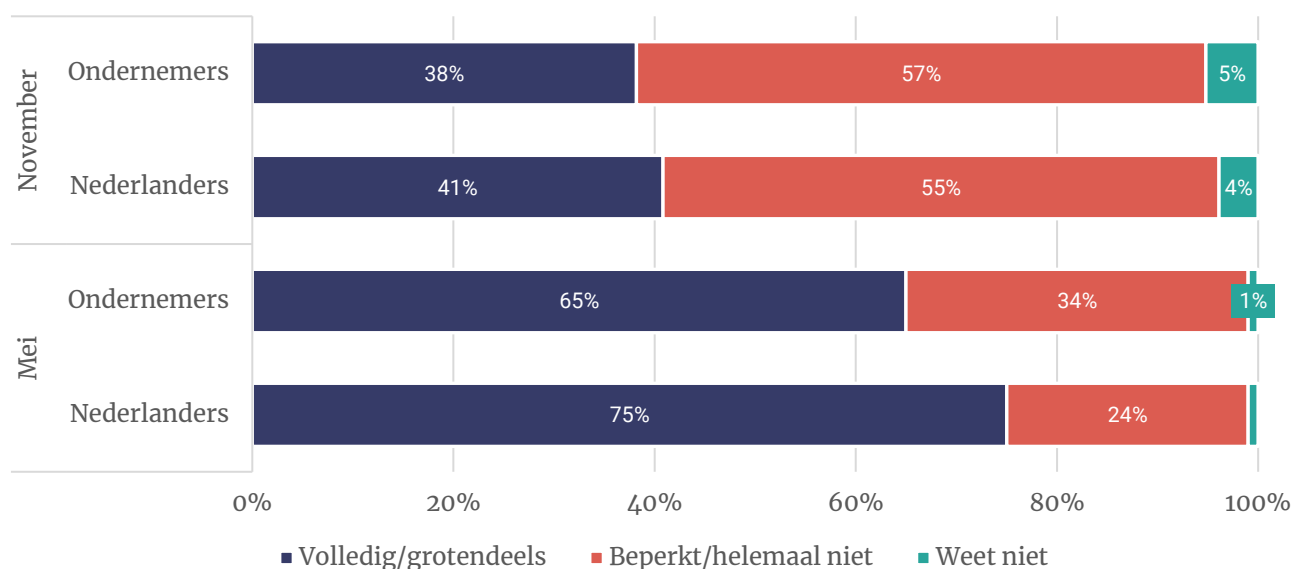
3.3 Draagvlak economisch beleid fors gedaald

Aan de ondernemers in het I&O Ondernemerspanel (begin november) en inwoners in het I&O Researchpanel (half november) is gevraagd in hoeverre ze achter de aanpak van de coronacrisis door het kabinet staan als het gaat om de Nederlandse economie.

Bijna de helft (38 respectievelijk 41%) staat volledig of grotendeels achter de aanpak en ruim de helft (57 respectievelijk 55%) in beperkte mate of helemaal niet (Figuur 3.3).

In mei 2021 was het draagvlak voor het economisch beleid onder zowel inwoners als ondernemers duidelijk groter. Twee derde van de ondernemers (65%) en drie kwart van de inwoners (75%) was het volledig of grotendeels met de aanpak eens.

Figuur 3.3 - En in welke mate staat u achter de aanpak van de coronacrisis door het kabinet als het gaat om de Nederlandse economie? n=1.468 (ondernemers in november), n=1.188 (Nederlanders in november), n=2.272 (ondernemers in mei) en n=2.004 (Nederlanders in mei)

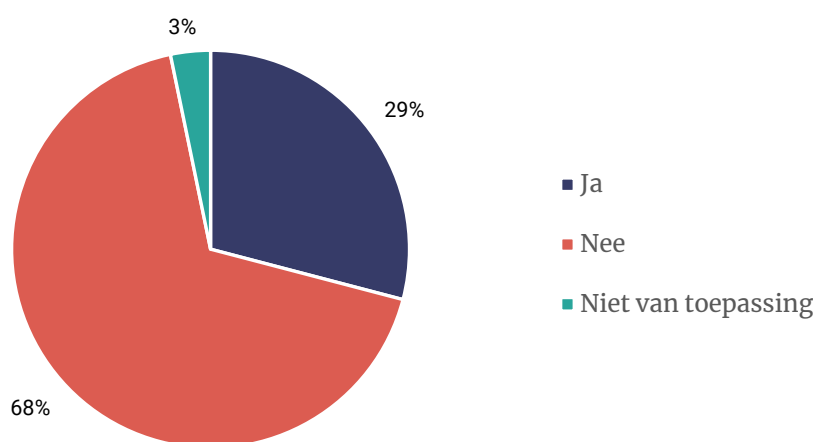
Ondernemers/bestuurders in de sector openbaar bestuur, overheidsdiensten, sociale verzekeringen zijn het meest positief over de aanpak van de coronacrisis vanuit economisch oogpunt: drie kwart steunt het beleid. Ondernemers die actief zijn in de bouw en in de ICT zijn van de organisaties met winstoogmerk het meest positief over de aanpak van de coronacrisis vanuit economisch oogpunt: de helft steunt het kabinetsbeleid. De minst positieve ondernemers zijn actief in de landbouw en visserij: iets meer dan een kwart steunt het kabinetsbeleid. Grotere bedrijven staan in november vaker achter het kabinetsbeleid dan kleinere bedrijven: bijna de helft van de bedrijven met meer dan zes werkzame personen steunt het kabinetsbeleid. De afname van de steun voor het kabinetsbeleid is in alle sectoren zichtbaar.

3.4 Twee derde organisaties geen steunmaatregelen gebruikt

Het kabinet was per 1 oktober gestopt met de generieke steunmaatregelen die de afgelopen anderhalf jaar de Nederlandse economie zoveel mogelijk door de coronacrisis hebben geholpen. Dit betekent dat de regelingen NOW, TVL, Tozo, TONK en diverse fiscale maatregelen vanaf die datum niet zijn verlengd. Een aantal specifieke ondersteunende maatregelen blijft van kracht in het vierde kwartaal. Net als de aanvullende maatregelen gericht op omscholing en aanpassingsvermogen van de economie (Rijksoverheid.nl). Overigens zijn de NOW-regeling en de TVL per 26 november 2021 weer ingesteld of uitgebreid in verband met de ‘avondlockdown’².

Bijna een derde (29%) van de ondernemers heeft tijdens de coronacrisis gebruik gemaakt van de diverse steunmaatregelen. Twee derde (68%) maakte hier geen gebruik van (Figuur 3.4). Een kleine groep (3%) geeft aan dat deze vraag voor hen niet van toepassing is.

Figuur 3.4 - Heeft uw organisatie in de afgelopen anderhalf jaar gebruik gemaakt van een van deze steunmaatregelen (NOW, TVL, Tozo, TONK en diverse fiscale maatregelen)? n=1.468 (ondernemers in november)

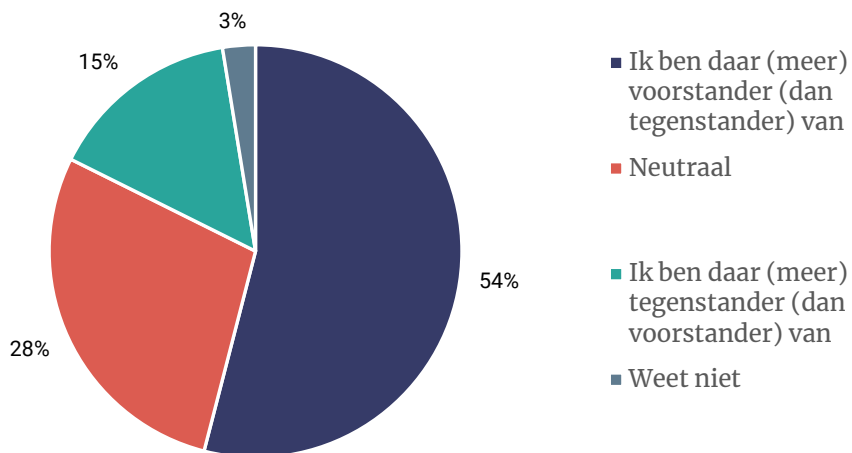
Ondernemers die in de horeca actief zijn maakten het vaakst gebruik van de steunmaatregelen: vier op de vijf hebben hier gebruik van gemaakt. Van de ondernemers in de handel (groot- en detailhandel) en in de sector sport, cultuur en recreatie maakten zo'n vier op de tien ondernemers gebruik van de steunmaatregelen. In de andere sectoren lag het gebruik lager dan gemiddeld. ZZP'ers maakten ook minder vaak gebruik van deze steunmaatregelen.

² <https://www.nu.nl/economie/6170012/loonsteun-voor-bedrijven-komt-terug-vanwege-strengere-lockdownregels.html>

Meerderheid ondernemers eens met afschaffing steunmaatregelen

Ruim de helft van de ondernemers (54%) geeft in november aan het (meer) eens (dan oneens) te zijn met het niet verlengen van de fiscale maatregelen vanaf 1 oktober. Een zesde (15%) is daar (meer) tegenstander (dan voorstander) van.

Figuur 3.5 - NOW, TVL, Tozo, TONK en diverse fiscale maatregelen zijn vanaf 1 oktober niet verlengd. Hoe kijkt u aan tegen het afschaffen van de generieke steunmaatregelen? n=1.468 (ondernemers in november)

Informatie en communicatie vaker voorstander van afschaffen steunmaatregelen

Ondernemers die actief zijn in de zakelijke dienstverlening (informatie en communicatie, advisering, onderzoek en gespecialiseerde dienstverlening) zijn vaker voorstander van het afschaffen van de steunmaatregelen. Ondernemers die actief zijn in de horeca zijn vaker tegenstander van het afschaffen van de steunmaatregelen.

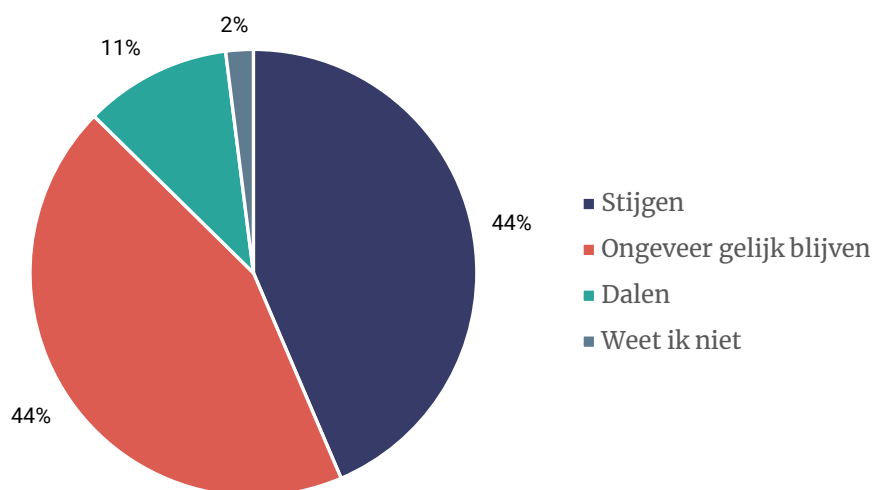
4 Verwachtingen en uitdagingen organisatie

In dit hoofdstuk komen de verwachtingen en uitdagingen voor de ondernemers aan bod. Ook behandelt dit hoofdstuk het aantal gewerkte uren in een gemiddelde week.

4.1 Kleine groep ondernemers verwacht daling in omzet

Aan ondernemers is gevraagd wat hun verwachtingen zijn over de omzet voor de komende 12 maanden, in vergelijking met de vorige 12 maanden. Voor ondernemers zonder winstoogmerk is gevraagd naar de te werken uren. De meeste ondernemers verwachten dat de omzet gelijk zal blijven (44%) of zal stijgen (44%) (Figuur 4.1). Een tiende (11%) denkt dat de omzet zal dalen.

Figuur 4.1 - Wat zijn uw verwachtingen over uw omzet (of indien geen winstoogmerk: de te werken uren) voor de komende 12 maanden, in vergelijking met de vorige 12 maanden? n=1.468 (ondernemers in november)

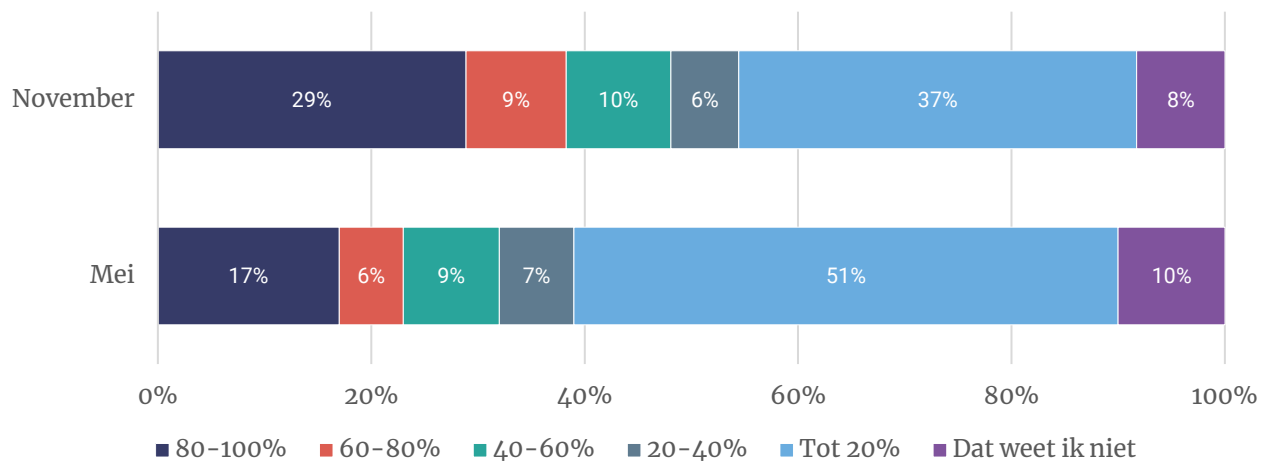

Ondernemers in de handel, logistiek en horeca verwachten vaker dan gemiddeld dat de omzet in de komende 12 maanden gaat stijgen (51% verwacht een stijging). Ondernemers in de sector industrie, bouw en nutsbedrijven verwachten iets minder vaak een stijging (40% verwacht een stijging). In de maatschappelijke dienstverlening (overheid, onderwijs en zorg, cultuur/sport/recreatie en overig) verwacht men vaker dan gemiddeld dat er geen verandering zal zijn. Bij de groep die een daling verwacht, zijn geen specifieke groepen aan te wijzen op basis van sector of grootteklasse.

Ruim derde ondernemers in november werkt 20 procent van gewerkte uren vanuit huis

Aan de ondernemers is gevraagd welk deel van de gewerkte uren in een gemiddelde week momenteel vanuit huis gewerkt wordt. Ruim een kwart van de ondernemers geeft aan dat meer dan 80 procent van de uren thuisgewerkt wordt (Figuur 4.2). Ruim een derde van de ondernemers (37%) geeft aan dat tot 20 procent van de uren vanuit huis gewerkt wordt. In november werden meer uren thuisgewerkt dan in mei.

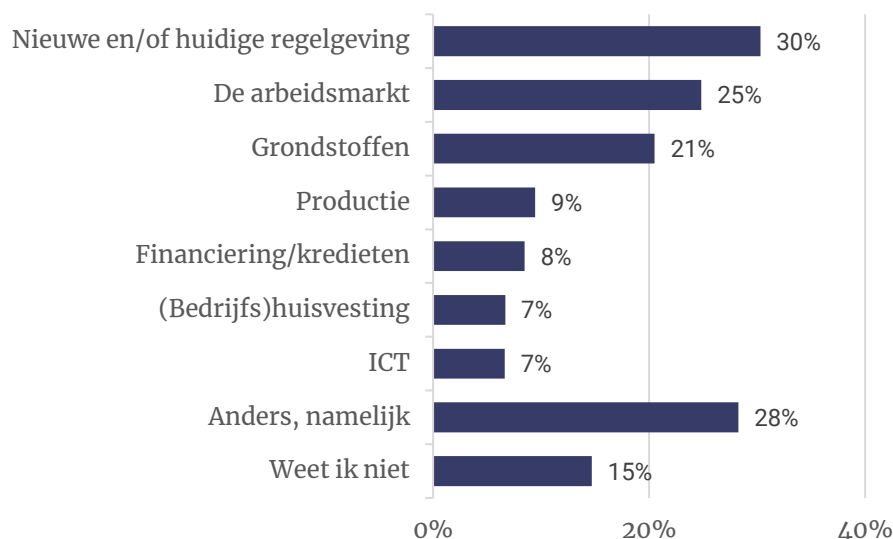
Figuur 4.2 - Welk deel van de gewerkte uren in een gemiddelde week werken de mensen in uw organisatie momenteel vanuit huis? n=1.468 (ondernemers in november) en n=2.272 (ondernemers in mei)

4.2 Regelgeving en arbeidsmarkt grootste uitdagingen

Aan de ondernemers is gevraagd wat de twee grootste uitdagingen voor hun organisatie in de nabije toekomst zijn. Zij konden maximaal twee antwoorden geven. Bijna een derde (30%) geeft aan dat nieuwe en/of huidige regelgeving de grootste uitdaging voor hun organisatie is (Figuur 4.3). Een kwart (25%) van de ondernemers noemt de arbeidsmarkt als grootste uitdaging. Ruim een kwart (28%) noemt een andere uitdaging.

Figuur 4.3 - Wat zijn de twee grootste uitdagingen voor uw organisatie in de nabije toekomst? (maximaal twee antwoorden mogelijk) n=1.468 (ondernemers)

Voorbeelden van de andere uitdagingen zijn (in volgorde van frequentie):

- corona (invloed op de economie, corona-aanpak van de overheid);
- duurzaamheid (innovatiekracht, grote uitdaging);
- energie (kosten, doorberekening aan klanten);
- inkoop (eigen inkoop, inkoopbeleid overheid);
- acquisitie (werving van klanten, het vinden van nieuwe klussen);
- personeel (stabiel houden van personeel/formatie, niet kunnen komen aan geschikt personeel);
- transport/brandstofprijzen (transportkosten internationaal transport, ontwikkeling van brandstoffen en de brandstofprijzen);
- klimaat/milieu (klimaatverandering, minder mogelijkheden om te ondernemen door milieueisen);
- omzet (groei van/genereren van omzet) en;
- behouden huidige situatie (behouden van klanten).

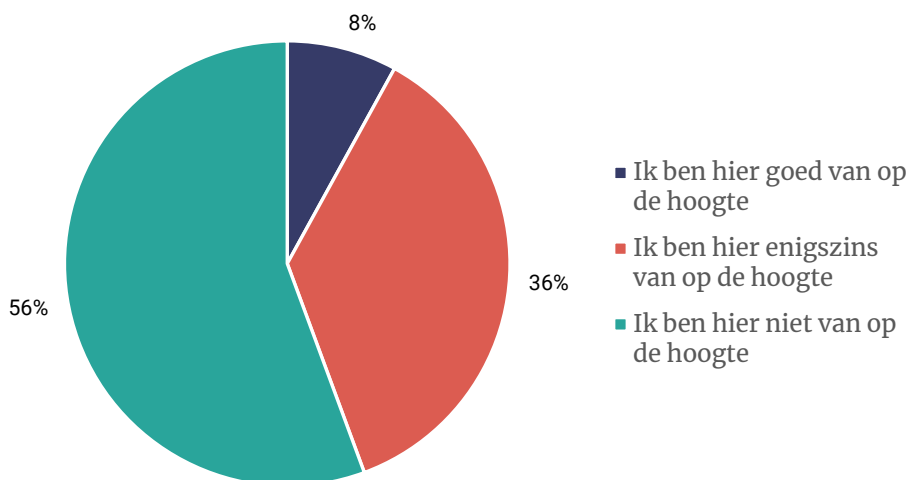
Verder konden ondernemers nog een toelichting geven bij hun twee grootste uitdagingen. Deze staan hieronder weergegeven.

- nieuwe regelgeving corona (de negatieve invloed van het testbeleid en QR-codes, discriminerend en onrechtvaardig overheidsbeleid m.b.t. corona);
- de arbeidsmarkt (aanbod van sollicitanten is mager door grote krapte op de arbeidsmarkt, moeilijk in te vullen vacatures);
- grondstoffen (prijs zal gaan stijgen);
- productie (lange levertijden door lange aanvoer van materialen en weinig voorraad, vraag is moeilijk te voldoen door beperkte grondstoffen en leiden tot productie achterstanden);
- financiering/kredieten (financiering van horeca wordt duurder en moeilijker te verkrijgen voor innovatie, lagere verstrekking van kredieten leidt tot minder omzet);
- (bedrijfs)huisvesting (er wordt gepland om huisvesting te downsizen i.v.m. noodzakelijke kostenreductie);
- personeel (behouden van personeel, zoeken van nieuw vakgericht personeel) en;
- ICT (grootste uitdaging is cybersecurity, beperkte beschikbaarheid van chips leidt tot slechte beschikbaarheid apparatuur).

4.3 Ruim helft ondernemers niet bekend met Omgevingswet

Vermoedelijk treedt op 1 juli 2022 de Omgevingswet in werking. Aan de ondernemers is gevraagd of ze bekend zijn met de Omgevingswet. Een kleine groep (8%) is hier goed van op de hoogte (Figuur 4.4). Ruim de helft (56%) van de ondernemers is hier niet van op de hoogte.

Figuur 4.4 - Bent u bekend met de Omgevingswet? n=1.468 (ondernemers)

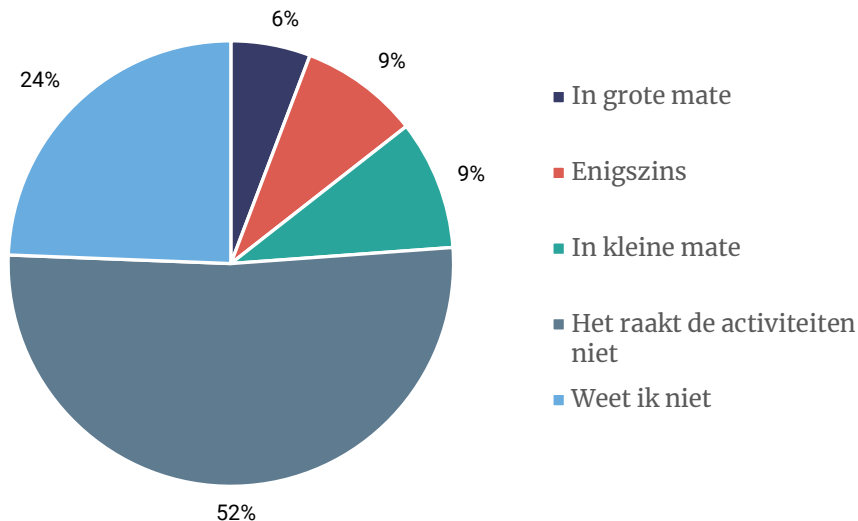
Ondernemers in zakelijke dienstverlening goed op de hoogte van Omgevingswet

Ondernemers die actief zijn in de zakelijke en financiële dienstverlening zijn vaker goed op de hoogte van de Omgevingswet. Ondernemers in de landbouw, visserij, bouw en industrie zijn vaker enigszins op de hoogte van de Omgevingswet.

Helpt ondernemers wordt in hun activiteiten niet geraakt door de Omgevingswet

Vervolgens is aan ondernemers gevraagd in welke mate de Omgevingswet de activiteiten van hun organisatie raakt. Een zesde van de ondernemers (15%) geeft aan dat ze enigszins of in grote mate geraakt worden door de Omgevingswet (Figuur 4.5). De helft van de ondernemers (52%) zegt dat de Omgevingswet hun activiteiten niet raakt.

Figuur 4.5 - In welke mate raakt de Omgevingswet de activiteiten van uw organisatie? n=1.468 (ondernemers)

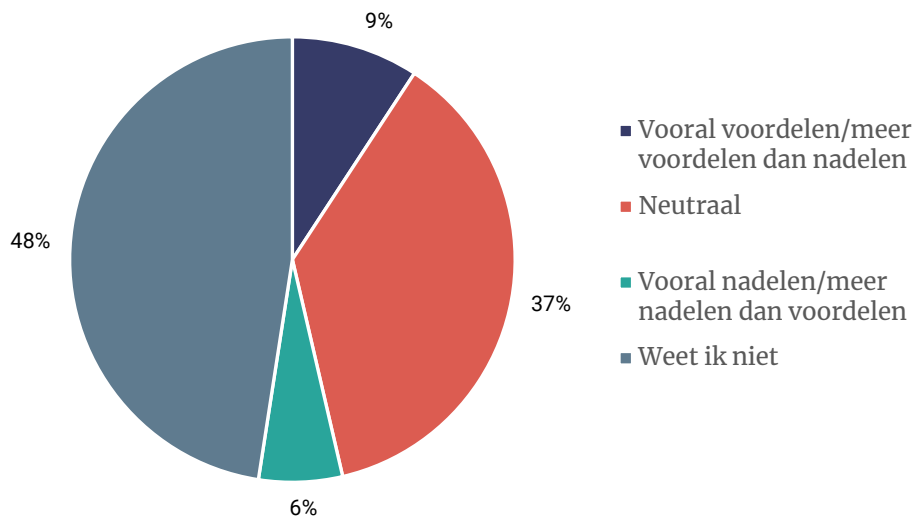

Ondernemers in de sectoren landbouw en visserij en in de industrie, bouw en nutsbedrijven denken vaker dat de Omgevingswet hen zal raken. ZZP'ers denken vaker dat de Omgevingswet hun bedrijfsactiviteiten niet zal raken.

Helpt ondernemers weet niet of Omgevingswet voor- of nadelen biedt

Aan de ondernemers is ook gevraagd of hun organisatie vooral voordelen of nadelen ziet met betrekking tot de Omgevingswet. Een tiende van de ondernemers (9%) ziet vooral voordelen (Figuur 4.6). Ruim een derde (37%) is neutraal en een kleine groep (6%) ziet vooral nadelen. De helft van de ondernemers (48%) weet het niet.

Figuur 4.6 - Ziet uw organisatie vooral voordelen of nadelen met betrekking tot de Omgevingswet? n=1.468 (ondernemers)

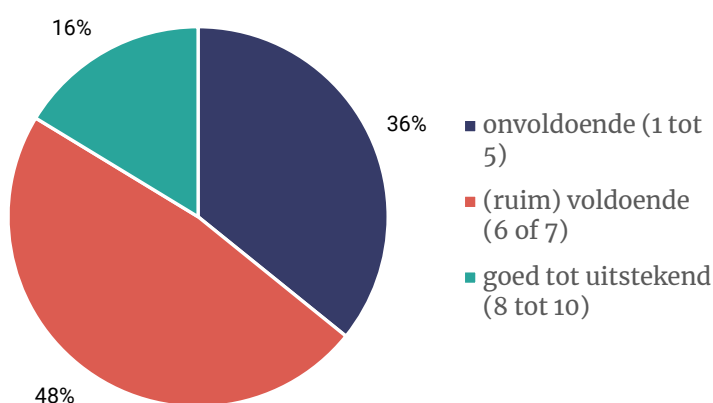
Ondernemers in de landbouw en visserij zien vaker nadelen in de Omgevingswet. Ondernemers in de financiële en zakelijke dienstverlening zien juist vaker voordelen dan nadelen.

5 Gemeentelijk dienstverlening

5.1 Helft ondernemers geeft gemeentelijke dienstverlening (ruim) voldoende

Tot slot is aan de ondernemers gevraagd in welke mate ze tevreden zijn met hun gemeentelijke dienstverlening. Het gemiddelde rapportcijfer is een 5,9. Een derde (36%) geeft de dienstverlening van de gemeente een onvoldoende (een cijfer van 1 tot en met 5) (Figuur 5.1). De helft (48%) geeft een (ruim) voldoende (een 6 of een 7). Een zesde (16%) zegt dat de gemeentelijke dienstverlening goed of tot uitstekend is (een 8 of hoger).

Figuur 5.1 - In welke mate bent u tevreden met de dienstverlening van uw gemeente aan ondernemers? Kunt u dat met een cijfer aangeven? (1 t/m 10) (n=1.468)

Ondernemers die actief zijn in de industrie geven het laagste rapportcijfer, namelijk een 5,5 (Tabel 5.1). Het hoogste (niet-indicatieve) rapportcijfer wordt gegeven door ondernemers die actief zijn in de ICT (6,3). Gemeten naar grootteklasse is er weinig variatie.

Tabel 5.1 - Rapportcijfer voor de gemeentelijke dienstverlening, per sector. (n=1.468)

	Rapportcijfer
Landbouw en visserij	5,7
Industrie	5,5
Bouw	5,8
Handel	5,6
Vervoer en opslag	6*
Horeca	6
Informatie en communicatie	6,3
Financiële instellingen	6,5*
Zakelijke dienstverlening	6
Overheid	6*
Onderwijs	5,9*
Zorg	6
Overige diensten	5,9
Totaal	5,9

* = Indicatieve uitkomst.

Ondernemers konden een toelichting geven op de vraag over de gemeentelijke dienstverlening. Enkele voorbeelden hiervan staan in onderstaand tekstvak (Figuur 5.2) weergegeven.

Figuur 5.2 – U zei dat u de gemeentelijke dienstverlening een ... zou geven. Wilt u uw beoordeling kort toelichten?

Ik geef de gemeentelijke dienstverlening een onvoldoende, want:

“Alles binnen de gemeente wordt afgeschoven. Verdere vertegenwoordiging is vooral gericht op de grote bedrijven.”

“Besluitvorming is te traag en er is onvoldoende inhoudelijk kennis op dossierniveau.”

“De gemeente doet niets en reageert niet.”

“Er is een volkomen desinteresse naar ondernemers, en een hang naar regels.”

“De gemeente is niet geïnteresseerd in de ondernemer, maar wel in het dichtenvan de gaten in de begroting.”

“De gemeente is zeer traag en slecht in hun communicatie.”

Ik geef de gemeentelijke dienstverlening een (ruim) voldoende, want...

“Hun website is redelijk, verder merk ik als ZZP'er niet zoveel van dat ze in mij geïnteresseerd zijn.”

“Als ondernemer ben ik te klein en te gespecialiseerd, daardoor ben ik niet altijd serieus te nemen door de gemeente.”

“De afgelopen jaren zijn er negatieve ervaringen geweest.”

“Contact is prima, daadkracht kan beter.”

“De gemeente leent zoveel geld dat deze rekening later nog vereffend moet worden.”

“De gemeente is behoudend en niet pro-actief. Ondernemers nemen juist graag risico, en daarvoor is een beetje medewerking nodig.”

“Het duurt lang voordat je de juiste persoon te spreken krijgt.”

“Duidelijke informatievoorziening.”

“Ze mogen wel meer kijken naar de zwaarte van de regelgeving en de kosten die het met zich meebrengt.”

“Gemeente heeft weinig bemoeienis met zakenwereld en houdt zich vooral met politiek bezig.”

“Ondersteuning bij nieuw woonproject is traag.”

“Service is goed, kennisniveau laat soms te wensen over.”

“Steun is minimaal, maar de gemeente doet zijn best.”

“Veel vriendjespolitiek hier in de gemeente.”

Ik geef de gemeentelijke dienstverlening een goed tot uitstekend, want...

“De gemeente neemt goede besluiten, maar natuurlijk is lang niet iedereen het daar mee eens.”

“De juiste loketten zijn goed bereikbaar en er wordt naar ondernemers geluisterd.”

“De Tozo was snel geregeld.”

“De weinige momenten dat ik de gemeente als ondernemer nodig heb, worden zaken goed en adequaat afgehandeld.”

“Er wordt een dialoog met de ondernemer gevoerd.”

Bijlagen: Vragenlijsten

A.1 Vragenlijst Ondernemerspanel

Hartelijk welkom bij deze periodieke peiling in het I&O Ondernemerspanel. We willen graag weten hoe u aankijkt tegen de stand en perspectief van de economie en de verwachtingen en uitdagingen van uw bedrijf of instelling. Ook willen we u vragen of uw te maken krijgt met de Omgevingswet en wat u vindt van de dienstverlening aan ondernemers van uw gemeente.

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 5 minuten. Uw antwoorden behandelen we volledig vertrouwelijk. De resultaten zijn niet naar u of uw onderneming te herleiden.

(N.B. onderzoek wordt online uitgevoerd)

Blok I Algemeen

- 1. Hoe zou u de Nederlandse economie van dit moment beoordelen?** (Met Nederlandse economie bedoelen we: economische ontwikkeling (groei of krimp) en de werkgelegenheid)

ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK

- Zeer goed
- Tamelijk goed
- Niet goed maar ook niet slecht
- Tamelijk slecht
- Zeer slecht
- Weet ik niet

- 2. Hoe verwacht u dat de Nederlandse economie zich in de komende 12 maanden zal ontwikkelen?**

De Nederlandse economie zal...:

- Zich sterk verbeteren
- Zich enigszins verbeteren
- Ongeveer gelijk blijven
- Zich enigszins verslechteren
- Zich sterk verslechteren
- Weet ik niet

3. In welke mate staat u achter de aanpak van de coronacrisis door het kabinet in het algemeen?

- Volledig
- Grotendeels
- In beperkte mate
- Helemaal niet
- Weet niet

Het kabinet is per 1 oktober gestopt met de generieke steunmaatregelen die de afgelopen anderhalf jaar de Nederlandse economie zoveel mogelijk door de coronacrisis hebben geholpen. Dit betekent dat de regelingen NOW, TVL, Tozo, TONK en diverse fiscale maatregelen vanaf die datum niet zijn verlengd. Een aantal specifieke ondersteunende maatregelen blijft van kracht in het vierde kwartaal. Net als de aanvullende maatregelen gericht op omscholing en aanpassingsvermogen van de economie (Rijksoverheid.nl).

4. Heeft uw organisatie gebruik gemaakt van één van deze steunmaatregelen?

- Ja
- Nee
- Niet van toepassing

5. Hoe kijkt u aan tegen het afschaffen van de generieke steunmaatregelen?

- Ik ben daar voorstander van
- Ik ben daar meer voorstander dan tegenstander van
- Neutraal
- Ik ben daar meer tegenstander dan voorstander van
- Ik ben daar tegenstander van
- Weet ik niet

Blok II Verwachtingen en uitdagingen organisatie

6a. Wat zijn uw verwachtingen over uw omzet voor de komende 12 maanden, in vergelijking met de vorige 12 maanden? Mijn omzet zal...

DEZE VRAAG IS VOOR SECTOR 1-4

- Fors stijgen
- Enigszins stijgen
- Ongeveer gelijk blijven
- Enigszins dalen
- Fors dalen
- Weet ik niet

6b. Wat zijn uw verwachtingen over het aantal gewerkte uren binnen uw organisatie voor de komende 12 maanden, in vergelijking met de vorige 12 maanden? Mijn omzet zal...

DEZE VRAAG IS VOOR SECTOR 5

- Fors stijgen
- Enigszins stijgen
- Ongeveer gelijk blijven
- Enigszins dalen
- Fors dalen
- Weet ik niet

7a. Wat zijn de twee grootste uitdagingen voor uw organisatie in de nabije toekomst?

MAXIMAAL TWEE VRAGEN MOGELIJK

- Grondstoffen
- Productie
- (Bedrijfs)huisvesting
- De arbeidsmarkt
- ICT
- Nieuwe en/of huidige wetgeving
- Anders, namelijk:
- Weet ik niet

7b. Kunt u uw twee grootste uitdagingen kort toelichten?

8. Welk deel van de gewerkte uren in een gemiddelde week werken de mensen in uw organisatie momenteel vanuit huis?

INDIEN U DIT NIET EXACT WEET, PROBEER DAN EEN INSCHATTING TE MAKEN

- 80-100%
- 60-80%
- 40-60%
- 20-40%
- tot 20%
- dat weet ik echt niet

Blok III Omgevingswet

9. Bent u bekend met de Omgevingswet?

- Ik ben hier goed van op de hoogte
- Ik ben hier enigszins van op de hoogte
- Ik ben hier niet van op de hoogte

10. In welke mate raakt de Omgevingswet de activiteiten van uw organisatie?

- In grote mate
- Enigszins
- In kleine mate
- Het raakt de activiteiten niet
- Weet ik niet

11. Ziet uw organisatie vooral voordelen of nadelen met betrekking tot de Omgevingswet?

- Vooral voordelen
- Meer voordelen dan nadelen
- Neutraal
- Meer nadelen dan voordelen
- Vooral nadelen

Blok IV Gemeentelijke dienstverlening

12. In welke mate bent u tevreden met de dienstverlening van uw gemeente aan ondernemers? Kunt u dat met een cijfer aangeven? (1 t/m 10) ____ Cijfer

13. Wilt u uw beoordeling kort toelichten?

14. We zijn aan het einde van de vragenlijst gekomen. Hoe prettig vond u het om deze vragenlijst in te vullen?

Rapportcijfer:

--	--

15. Als u nog vragen of opmerkingen heeft, dan kunt u dat hieronder kwijt.

Namens het I&O Ondernemerspanel willen we u hartelijk danken voor uw medewerking.

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KVK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl